№ 51 ՈՒՐԲԱԹ ՄԱՐՏԻ 17

1900

ՔՍԱՆՈՒԹԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՈՒՐԲԱԹ ՄԱՐՏԻ 17 № 51

Տարեկան գինը 10 րուբլի. կէս տարվան 6 րուբ.
Առանձին համարները 5 կոպէկով.

Թիֆլիսում գրվում են միմիայն խմբագրատան մէջ.

Մեր հասցէն. Тифлисъ, Редакція «Мшакъ».
կամ Tiflis, Rédaction «Mschak».
Տելեֆօն № 253.

ՄՇԱԿ

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ
(բացի կիրակի եւ տօն օրերից)

Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզուով.

Յայտարարութիւնների համար վճարում են
իւրաքանչիւր բառին 2 կոպէկ.
Տելեֆօն № 253.

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Խաղաղ Մրցահանդէս.—ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Մամուլ. Երկրաշարժից վնասվածների օգտին. Նամակ Ղուբայից. Նամակ Արմաւիրից: Նամակ Խմբագրութեան. Ներքին լուրեր.—ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Նամակ Պարսկաստանից. Արտաքին լուրեր. — ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ. — ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ— ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ. Աղէտի շրջանում:

ԽԱՂԱՂ ՄՐՑԱՀԱՆԴԷՍ

Չը նայելով այն բանին, որ պատերազմը գրաւել է հասարակութեան մի առանձին ուշադրութիւնը, այնու ամենայնիւ ներկայումս եւրոպական հասարակութեան հետաքրքրութիւնը սկսում է անգլօ-տրանսվալեան պատերազմի բեմից տեղափոխվել դէպի մի ուրիշ տեղ, ուր պէտք է բացվի խաղաղ մրցման և կուլտուրական գործակցութեան մի ընդարձակ հանդէս, այն է դէպի Ֆրանսիայի մայրաքաղաք Պարիզը, ուր պատրաստվում են երկու շաբաթից յետոյ յայտարարելու համաշխարհային ցուցահանդէսը բացված:

Մենք կաշխատենք ծանօթացնել այդ նշանաւոր ցուցահանդէսի հետ և կանգ առնել նրա ուսանելի կողմերի վրա: Ցուցահանդէսը պէտք է հետաքրքրական լինի ոչ միայն այն առարկաներով, այն ժողովածուներով, այն լինելութիւններով, որ նա ժողովել է իր բազմաթիւ բաժինների մէջ, այլ և այն բազմատեսակ միջազգային ժողովներով, որ հրաւիրել է ցուցահանդէսի ընթացքում:

Որքան և ծանր լինի եւրոպական պետութիւնների ներկայ տրամադրութիւնը, որքան և լի լինի օրը պատերազմական ոգու արտայայտութիւններով, այնու ամենայնիւ Պարիզի մէջ պատրաստուած հոյակապ և շքեղ խաղաղ հանդէսը պէտք է շատ մեծ ազդեցութիւն անէ մարդկանց հոգեկանների վրայ և կուլտուրայի յաղթանակի առաջ պէտք է խոնարհեցնի միմեանց կոտորելու գաղափարի չար ուրուականը, որ Թունաւորեց տասնիններորդ դարի վերջին քառորդը և սպառնում է անհետանալ չը միալ և առաջիկայ քսաներորդ դարում:

Պարիզի ցուցահանդէսը մեր դարի վերջին օրվայ ամենաբարձրագոչ բողոքն է այն բոլորի դէմ, որ մեզ յիշեցնում են վայրենի ժամանակները իրանց կոպիտ և անմարդասէր երեւոյթներով և մի դրօշակ է, որի տակ պէտք է ժողովվեն ազգերը միմեանց օգնելու, միմեանց սիրելու և միասին ընդհանուր բարօրութեան համար գործելու նպատակով:

Այնտեղ, ուր ժողովված կը լինեն մարդկային ազգի ամբողջ արդիւնաբերութիւնը, նրա մտաւոր, բարոյական և ֆիզիքական աշխատանքի արդիւնքները, այնտեղ բնականաբար կը խօսի իրերի լօգիկան՝ մարդկային ազգի ընդհանուր բարօրութեան և երջանկութեան հարցը: Մարդկութիւնը յոգնել և զզվել է քաղաքական գործողների հնարած մեքենայալարութիւններից և ցանկանում է գտնել համերաշխ կեանքի ապահով ուղիներ:

Որքան մխիթարական կը լինէր, եթէ առաջիկայ համաշխարհային հանդէսը, որ գերազանցում է բոլոր նախորդներին և պարունակում է իր մէջ միջազգային գործակցութեան շատ տարրեր, կարողանար Թուլացնել այն ծանր դրութիւնը, որ ստեղծել են միլիտարիզմի գործակալները աշխարհիս զանազան մասերում:

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՄՈՒԼ

Հասարակական գործերի ասպարէզում քիչ չեն այնպիսի դէպքեր, երբ համոզված, ազնիւ, անշահասէր գործիչները, չը կարողանալով տանել իրանց շրջապատի նեխված մթնոլորտը, ույժ չունենալով տապալել այն խաւարասէր, յետադիմական տարրերը, որոնք հասարակաց գործը սպանում են,—ստիպված են լինում հեռանալ գործերից, հրաժարվել պաշտօնից, բողոքելով տիրող դրութեան դէմ: Լա՛ւ են անում այդ տեսակ գործիչները: Հրաժարվելով, բողոքելով, նրանք, ի հարկէ, տալիս են այն դասը, որ վատ գործիչների հետ մի գործի ծառայելը անբարոյականութիւն է, որ ազնիւ ու պարտաճանաչ մարդը Իբսէնի դօկտոր Շտօկմանի նման աւելի նախապատիւ պիտի համարէ բոլորովին մենակ մնալ, քան ոչնչացնելով իր ազնիւ հոգու անկախութիւնը, շրջապատվել անազնիւ մարդկանցով, լինել պաշտօնի տէր: Այդ մարդիկ մեզ սովորեցնում են, որ չարիքի հետ չը պէտք է հաշտվել, այլ պէտք է միշտ բողոքել նրա դէմ: Շատ գեղեցիկ գաղափար, անձնական արժանաւորութեան շատ խրատական եւ լաւ օրինակ: Բայց չը կա՞յ արդեօք մի աւելի մեծ, աւելի կենսական նշանակութիւն ունեցող սկզբունք, որի տեսակէտից այդ հրաժարականները, բողոքները սխալ համարվէին: Ահա Պետերբուրգի մէջ ահագին աղմուկ է յարուցել մի այդպիսի հրաժարական: Քաղաքային ինքնավարութեան դպրոցական յանձնաժողովի նախագահ Մ. Ստասիւլեվիչ, «Вѣстникъ Европы» նշանաւոր ամսագրի խմբագիրը, հրաժարվեց իր պաշտօնից, վրդովված քաղաքագլխի բռնած ապօրէն եւ վնասակար դիրքից: Տասնեակ տարիների ընթացքում պ. Ստասիւլեվիչ եղել է մայրաքաղաքի դումայի զարդը, ահագին գործեր է կատարել իբրեւ նախագահ դպրոցական յանձնաժողովի, որի ձեռքին է եղել ժողովրդական կրթութեան մեծ գործը Պետերբուրգի սահմանների մէջ: Չը կարողանալով տանել քաղաքագլխի արարքները, այդ ազնիւ եւ անկաշառ գործիչը ընդհատեց իր բեղմնաւոր աշխատութիւնը յօգուտ ժողովրդական գործի եւ հեռացաւ, Թողնելով դումայում մի պատճառաբանված հրաժարական: Պատճառաբանութիւնները խիստ յարգելի են, ցոյց են տալիս, Թէ ինչ կարգերի դէմ է բողոք արձակվում: Հրաժարվողը պատւով հեռացաւ, գրաւելով ամբողջ մամուլի համակրանքները: Բայց յետո՞յ: Միթէ այդքանով էլ վերջանում է ազնիւ գործչի պարտականութիւնը: Ոչ: Գործը, այն գործը, որի օգուտների համար նա հրաժարվել է, պիտի անպատճառ վնասվի. եւ մայրաքաղաքի ժողովրդական դպրոցները անհամեմատ երջանիկ կը լինէին, եթէ պ. Ստասիւլեվիչ չը բաւականանար բողոքելով եւ հեռանալով, այլ մնար իր տեղը եւ կռուէր վատ կարգերի դէմ: Այսպէս էլ նայում է հարցին «Сѣв. Курьеръ» լրագիրը.

Մեզ Թւում է, որ բողոքի այս միջոցը, այս ձեւը սկզբունքով Թէ ճիշդ չէ եւ Թէ վտանգաւոր է: Բողոքը միշտ պիտի կռիւ մնայ: «Հրաժարումները», «հեռանալը», որքան էլ հիմնաւոր եւ համակրելի չարժառիթներից բղխեն, ամեն ժամանակ սպառնում են աւելի եւս վատացնել այն իսկ գործի դրութիւնը, որին ծառայելուց հրաժարվում են: Երեւակայեցէք Թէ մամուլի ներկայ պայմանների մէջ նրա բոլոր լաւագոյն առաջադիմական օրգանները հրաժարվում են կատարել իրանց պետական եւ հասարակական պարտաւորութիւնները, հրաժարվում են կռուել այն խաւարի, խառնակութեան եւ մարդատեացութեան դէմ, որ եռանդով եւ սիստեմաբար տնկում է յետադիմական եւ անսկզբունք մամուլը: Չէ՞ որ այն ժամանակ հէնց այդ տեսակ մամուլի կատարեալ եւ բացառական տիրապետութիւնը կը հաստատվէր, կիրականանային նրա նուիրական, բայց այժմ անզօր ցնորքները—վախեցնել եւ մթնացնել հասարակութիւնը այն աստիճան, որ ոչնչանայ ամեն տեսակ հասարակական ինիցիատիվ, կորչէին հասարակութեան ինքնագործունէութեան ամենափոքրիկ արտայայտութիւններն անգամ:

Եւ ի պատիւ հասարակութեան, պէտք է ասել, որ նա միշտ սիրով եւ համակրութեամբ է վերաբերվում այն գործիչներին, որոնց իդէալը խաւարապաշտութիւնը չէ եւ որոնք Թող փչելը չեն գործիք ընտրում, այլ անարատ, անկաշառ, դաստիարակիչ գործունէութիւնը: Հասարակութիւնը միայն մի բանի է կարօտ—որ նրա աչքերը բաց անեն, որ նրան ցոյց տան, հասկացնեն. զինվելով գիտակցութեամբ, նա ինքը կիմանայ Թէ դէպի ուր պիտի ուղղէ իր համակրանքները, իր կարծիքի ույժը: Այնտեղ, ուր չը կայ տոկուն ու յարատեւ կռիւ, Թէկուզ նոյն իսկ համեստ չափերով, Թէկուզ մէկը հինգի դէմ, խաւար ույժերը շատ կարող են խեղդել ամեն մի կենդանութիւն, ամեն մի առաջադիմութիւն: Ճահիճը շատ սիրելի է ոչ միայն յայտնի տեսակի կենդանիներին, այլ եւ յայտնի կարգի մարդկանց: Եւ աչքի առաջ ունենալով հասարակութեան բնազդային հակումը դէպի ամեն մի լաւ, լուսաւոր գործ, շատ տարօրինակ կը լինէր, եթէ հասարակական գործիչը, լինի նա քաղաքային ձայնաւոր Թէ մամուլի մէջ աշխատող, չը հաւատայ հասարակութեան, եւ փոխանակ նրան իր ազնիւ կռւով դեկավարելու, հեռանայ ասպարէզից՝ իր անձնական զգացումները մաքուր պահելու եւ իր պարտաճանաչութիւնը չարատաւորելու համար: Բողոքը կռւի ձեւ պիտի ընդունէ մանաւանդ այնպիսի տեղերում, ուր գործիչները քիչ են, ուր հասարակական գաղափարը դեռ սաղմնային դրութեան մէջ է, ուր դեռ նոր պիտի պատրաստվեն ընդունակ ու տոկուն գործիչներ...

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ԱՂԷՏԻ ՇՐՋԱՆՈՒՄ

Ես առիթ ունեցայ այցելել Ախալքալաքի գաւառի այն մասը, որ ենթարկվեց դեկտեմբերի 19-ին երկրաշարժի սաստիկ ցնցումներին, եւ որի վրա իշխանութիւնը եւ հասարակութիւնը դարձրին այնքան խոր ուշադրութիւն, մշակելով հոգատարութեան եւ օգնութեան մի ամբողջ ծրագիր, որ իրագործվում է քայլ առ քայլ անշեղ կերպով:

Ախալքալաք հասայ մարտի 9-ին երեկոյեան: Ամբողջ ճանապարհորդութեան ժամանակ, Բորժոմից մինչեւ Ախալքալաք, գալիս էր ձիւն, որը ցածրադիր տեղերում հալվում էր, իսկ լեռների վրա աւելացնում էր եղած ձիւնի շերտերը: Ախալքալաքի շուրջը գտնվող դաշտերը եւ լեռները ծածկված էին ձիւնով եւ երկրաշարժի շրջանում դեռ պահպանվել էր սաստիկ ցրտութիւնը: Պարզ եւ արեւ օրերը չեն կարողանում հալել եւ վերացնել ձիւնը, որովհետեւ գիշերները սաստիկ ցրտեր է անում եւ սառեցնում է օդը եւ երկիրը: Ախալքալաքի քաղաքային դպրոցին կից գտնվող օդերեւութաբանական կայարանում մարտի 10-ին Ցելսիուսի ջերմաչափը ցոյց տուեց, որ գիշերը եղել է—9° ցուրտ: Ախալքալաքի փողոցները գիշերները սառչում են եւ այդպիսով կարծես սալայատակվում են, իսկ ցերեկը արեգակի ազդեցութեան տակ նորից լցվում են ցեխով, որի պատճառով երթեւեկութիւնը դառնում է դժուար եւ տաղտկալի:

Տեղական մասնաժողովը, որ հաստատված է երկրաշարժից վնասվածներին օգնելու նպատակով, նշանակել էր նիստ մարտի 10-ին, երեկոյեան ժամի 5-ին: Ամբողջ օրը մինչեւ նիստի սկսելը զբաղվեցինք ծանօթանալով նըպաստի կազմակերպութեան գործով եւ հիմնարկութիւններ այցելելով:

Երեք հիւանդանոցներից, որ հիմնվել էին Ախալքալաքում դեկտեմբերի 19-ից յետոյ, երկուսը, այն է վարակիչ ախտերի հիւանդանոցները, ազատ էին հիւանդներից, որովհետեւ եղած հիւանդները առողջացել էին եւ նոր հիւանդացողներ այլ եւս չը կային: Բծաւոր տիֆը, որ երեւացել էր Ախալքալաքի մէջ եւ գաւառում, մեծ վտանգ կարող էր սպառնալ ազգաբնակութեան. բայց աչալուրջ հսկողութեան եւ բժշկական խնամատարութեան շնորհիւ աջողվեց նրան կղզիացնել եւ ոչնչացնել: Այդ հանգամանքը շատ ուրախալի է արձանագրել, որովհետեւ այդ վտանգաւոր հիւանդութեան դէմ շատ դժուար է կռուել այն ժամանակ, երբ նա ստացել է մեծ ծաւալ եւ սկսել է զոհեր տանել միաժամանակ զանազան տեղերում: Ես այցելեցի այն հիւանդանոցը, ուր զետեղված էին վիրաւորվածները եւ հասարակ հիւանդները: Այնտեղ մնացել էին միայն հինգ հոգի: Նրանցից երկուսը այրուածքներ էին ստացել երկրաշարժի միջոցին տան Թոնիրներից: Մի ծերունի, որի ոտքը կտրել էին, արդէն բժշկվելու վրա է, միւսի այրուածքները դեղերի միջոցով առողջանում են առանց անդամահատութեան:

Վիճակագրական ճիշդ տեղեկութիւնների հիման վրա կարելի է այժմ ասել, որ ընդամենը մեռել են երկրաշարժից 247 անձ: Եղել են բազմաթիւ վէրք ստացողներ եւ հիւանդացողներ, որոնցից մի մասը առողջացել է առանց հիւանդանոց մտնելու, իսկ միւսները բժշկական օգնութեան միջոցով, որը, պէտք է խոստովանել՝ կազմակերպված է բաւարար կերպով:

Նոյն օրը այցելեցի Ախալքալաքում գտնվող գիւղատնտեսական դպրոցի արհեստանոցը եւ ֆերման, որի մասին կարեւոր եմ համարում տալ մի համառօտ տեղեկութիւն: Դպրոցը ունի միայն տասն աշակերտ: Նրանք արհեստանոցում սովորում են հիւսնութիւն եւատաղձագործութիւն, իսկ ֆերմայում՝ տաւարապահութիւն եւ կաթնատնտեսութիւն: Ֆերման գտնվում է քաղաքից դուրս մի նոր շինութեան մէջ, որ յատկապէս կառուցված է այդ նպատակով: Ֆերմայում ներկայումս կայ 26 կթան կով, որոնցից իւրաքանչիւրը տարեկան տալիս է մօտ 50 պուդ կաթ: Պատրաստում են կարագ իւղ եւ փոքր քանակութեամբ բաքշտէյն կոչված եւրօպական պանիրը: Ձմեռվայ ընթացքում Ախալքալաքում այնքան կաթ է պահանջվում, որ ֆերման աւելի լաւ է համարում ստացված կաթը վաճառել անմիջապէս, իսկ իւղ պատրաստել շատ սահմանափակ քանակութեամբ Թէ աշակերտներին իւղագործութեան հետ ծանօթացնելու եւ Թէ տեղական փոքր պահանջին բաւարարութիւն տալու նպատակով:

Գիւղատնտեսական դպրոցի ներկայ վիճակը չէ կարելի համարել գոհացուցիչ եւ անհրաժեշտ են մի շարք բարւոքումներ: Պէտք է փոխել կաթնատու կովերի ներկայ հօտը եւ հիմք վերցնելով տեղական անասունների տեսակը՝ մտցնել անհրաժեշտ կատարելագործութիւններ: Անհրաժեշտ է փորձել կովերին կթելու առանց հորթ ծծեցնելու: Եւրօպական կաթնատնտեսութիւնը արդէն կարողացել է կթելու հնացած այդ ձեւը հեռացնել: Ֆերման պէտք է կարողանայ այնքան բարձրացնել կովերի արդիւնաբերութիւնը, որ նրանցից իւրաքանչիւրը տայ $1^{1}/_{2}$ եւ 2 անգամ աւելի կաթ, քան տալիս է այժմ: Այն ժամանակ ֆերմայի գործունէութիւնը կարող է օրինակ ծառայել շրջապատող գիւղական ժողովրդի համար, իսկ այժմ նրա կովերը իրանց կաթի չափով շատ քչով են զանազանվում տեղական հասարակ կովերից:

Երեկոյեան տեղի ունեցաւ տեղական նպաստամատոյց մասնաժողովի նիստը, որ բազմամարդ էր: Տեղական մասնաժողովը գործում է գաւառապետի նախագահութեամբ: Մասնակցում են Ախալքալաքում եղած զինուորական բաժինների գլխաւորները, քաղաքային աւագը, վարչութեան անդամները, հարկային տեսուչը, հայ եւ ուղղափառ եկեղեցիների ներկայացուցիչ քահանաներ, բժիշկներ, զանազան հիմնար-

ԵՐԿՐԱՇԱՐԺԻՑ ՎՆԱՍՎԱԾՆԵՐԻ ՕԳՏԻՆ

Ստացանք Ախալքալաքի երկրաշարժից վնասվածների օգտին.

Կարսից՝ Եղիշէ վարդապետ Մուրադեանից 526 րուբլի 20 կոպէկ, որ հաւաքված է Կարսից եւ Կարսի շրջանի գիւղերից։ Նուիրատուներն են. 1) Կարս քաղաքի Բայրամ Փաշա Թաղի գիւղական ժողովրդից. Ա. Վարդանեան, Ս. Դինխամալեան—2-ական ր., Խ. Վարդանեան, Գ. Սարգսեան, Ս. Յարութիւնեան, Յ. Բաղալեան, Ի. Սարգսեան, Գ. Կակոսեան, Մ. Տէր-Անտոնեան, Մ. Յովհանջանեան, Ս. Յովհանջանեան—1-ական ր., Ս. Վարդանեան, Գ. Ղարագեօզեան, Կ. Սարգսեան, Կ. Յովսէփեան, Մ. Մէլիք-Ղազարեան, Ե. Սիմէօնեան, Ա. Յովսէփեան, Ս. Աւետիսեան, Մ. Մէլիք-Ղազարեան—50-ական կ., Ս. Աբրահամեան, Մ. Յարութիւնեան, Մ. Աթոյեան—40-ական կոպէկ։ 2) Ղզըլ-Չախչախ գիւղից. Ե. քահ. Տէր-Աւետիսեան 4 ր. 22 կ., Թ. Զուհարեան, Դ. Տէր-Աւետիսեան, С. Корханиди, Ա. Գրիւնաչեան, Ո. Պետրէն, Ղ. Ղազարեան, Ա. Խաչատրեան, Պ. Դանիէլեան, Բ. Եղիգարեան, Գ. Մատինեան, Գ. Զուհարեան, Գ. Նազարեան, Ա. Ոսկանեան, Գր. Նազարեան—1-ական ր., Գ. Թադէոսեան, Վ. Մանուկեան, Յ. Անտիկեան, Ա. Քեալաչեան, Ս. Սարդարեան, Ս. Մացակեան, Թ. Շահոյեան, Մ. Գրիգորեան, Գ. Պապօյեան, Յ. Գէորգեան, Մ. Սուքիասեան, Մ. Ղազարեան, Գ. Սարգսեան, Պ. Սահակեան, Թ. Մուրադեան, Ն. Ասատրեան, Մ. Սարգսեան, Ա. Ալաչկերտցեան, Մ. Յարութիւնեան, Յ. Դիլանեան—50-ական կ., Ղ. Ղազարեան 45 կ., Ն. Խաչատրեան 40 կ., Պ. Գրիւնաչեան 30 կ., Զ. Վարդանեան 25 կ., Յ. Իգիտեան, Մ, Իգիտեան, Յ. Զուլհակեան, Մ. Զաջոզի, Ս. Բաբօյեան, Մշեցի Գրիգորը, Յ. Գալօյեան, Ս. Գէորգեան, Մ. Պապօյեան, Մշեցի Գասպարը, Պ. Դակիրմանճեան—20-ական կ., Ս. Բօնդօյեան 15 կ., Մշեցի Պետօն 10 կոպէկ։ 3) Աղաջամ գիւղից. Է. Մարգարեան, Յ. Խուրշուդեան, Բ. Կարապետեան—1-ական ր., Յ. Աւդանեան 50 կ., Գ. Մելօյեան 40 կ., Մ. Յարութիւնեան, Յ. Մեխակեան—30-ական կ., Հ. Յարութիւնեան, Խ. Գէորգեան—25-ական կ., Մ. Առաքելեան, Յ. Մելքոնեան, Ո. Նիկոյեան, Գ. Պետօյեան, Զ. Ղարախանեան, Ք. Սարգսեան, Ս. Քուչուկեան—20-ական կ., Բ. Յարութիւնեան 15 կոպէկ։ 4) Օջախ-Ղուլի գիւղից՝ 18 ր., 5) Բաղրգեան գիւղից՝ 6 ր. 25 կ., 6) Ուզունքիլիսա գիւղից՝ 31 ր. 39 կ., 7) Ղարամահմուդ գիւղից՝ 10 րուբլի։

(Կը շարունակուի)

Ընդամենը 526 րուբլի 20 կոպէկ։

Մինչեւ այժմ ստացել ենք 29,331 ր. 4½ կոպէկ, երեք ոսկի ռուպի եւ 50 իտալական լիրա։ Ուղարկել ենք 26,500 րուբլի, 3 ոսկի ռուպի եւ 50 իտալական լիրա։ Մեզ մոտ մնում է 2831 ր. 4½ կ.։

ՆԱՄԱԿ ՂՈՒԲԱՑԻՑ

Մարտի 12-ին

Կիմիլ գիւղի հրդեհի վնասը հասնում է 11,860 րուբլու. այրվել են ոչ թէ վաթսուն տներ, ինչպէս հաղորդել էի անցեալ անգամ, այլ իննսուն եւ չորս տուն։ Կիմիլ գիւղում կայ ընդամենը 119 տուն, որոնցից 25 տուն է ազատ մնացել հրդեհից, մնացածը զոհվել են կրակի։ Սրտաշարժ տեսարան է ներկայացնում այդ գիւղը—ամայի, քարուքանդ, տների պատերն են միայն մնացել, միջի եղած չեղածը լափել է կրակը. ազատվել են միայն մարդիք եւ անասունները, իսկ տան կահ-կարասիք եւ այլ բաներ, բոլորը, բոլորը այրվել են. չեն կարողացել ազատել անգամ հաւերին, շներին, նրանք էլ զոհ են գնացել կրակին։ Պատմում են, որ գիւղի մօլլան, տեսնելով որ հրդեհվել է գիւղը, շտապում է իր տան եղած-չեղածը վերցնել եւ տանում է մզկիթ, կարծելով թէ հրդեհը կը խնայէ Ալլահի տունը, ուրեմն անվնաս կը մնայ իր իրեղէնները. բայց աւա՜ղ, աղօթատունը աւելի շուտ եւ աւելի վատ է է այրվում։

Գաւառապետ Ի. Բօղդանօվիչ ստորագրութիւն բացեց յօգուտ Կիմիլի հրկիզեալների. դագիններին է յանձնված այդ գործը. նրանք պատեցնում են թերթերը Թուրք ազգաբնակութեան մէջ։

Նորերումս Կիմիլ գիւղի հասարակութեան լիազօրները քաղաքումս էին. մենք առիթ ունեցանք հետները խօսելու. նրանք պատմեցին, որ այրված տների վնասները 30—40 հազարից անց են, իրանք այդպէս էլ յայտնել են պրիստաւին, սակայն այդ վերջինը չը բարեհաճեց այդքանը ընդունել եւ ցոյց տալ գաւառապետին, ուստի իրանք եկել են անձամբ նրան յայտնելու եւ, խնդրելով գաւառապետի միջամտութիւնը, գանձարանից կամենում են երեսուն հազար րուբլի փոխառութիւն վերցնել վեց տարի ժամանակով, որպէս զի կարողանան վնասված տները նորոգել, կամ նորերը կառուցանել։ Գաւառապետը խոստացել է գիւղացիներին ամեն կերպ օգնութիւն հասցնել եւ գլխահարկի փողերը մի քանի տարով յետաձգել։

Փետրվարի վերջը Միւշկիւրի շատ գիւղերում, նմանապէս եւ Հուսարի գաւառաշրջանից՝ Դուսթաբր, Կիմիլ, Քիւզուն, Անեղ գիւղերում թեթեւ երկրաշարժ է պատահել, բայց անվնաս. տների եւ մարդկանց հետ դժբաղդութիւն չէ պատահել։

Մ. Ս.

ՆԱՄԱԿ ԱՐՄԱՒԻՐԻՑ

Մարտի 6-ին

Երէկ, ամսիս 5-ին, հասարակական ակմբանոցի դահլիճում, տեղական հայ եւ ռուս սիրողները տուեցին, յօգուտ Ախալքալաքի երկրաշարժից վնասվածների՝ ռուսերէն մի ներկայացում։ Խաղացին «Роковой шагъ» պիէսան։ Խաղը, պէտք է ասել, վատ չանցաւ։ Չը նայած, որ տոմսակները սովորաբար տնէտուն ման էին ածել, սակայն զարմեալ հասարակութիւնը փայլում էր իր բացակայութեամբ։ Ցաւալին այն է, որ բացակայողը միշտ միջին—գործակատար դասակարգն է լինում, իսկ վերջինս մի ստուար թիւ է կազմում այստեղ. բաւական է ասել, որ իւրաքանչիւր առեւտրական տուն պահում է տասնեակ գործակատարներ, իսկ այդպիսի առեւտրական տներ այստեղ անհամար են։ Հարց է՝ ապա ո՞րտեղ են ժամանակ անցկացնում գործակատարները։

Ի դէպ, չենք կարող ուրախութեամբ չը յայտնել, որ շնորհիւ պ. Յարութիւն Տարասեանի Արմաւիրը ներկայումս ունի մի այնպիսի չըքեղ բեմ, որպիսին դեռ չունեն մեր շատ գաւառները։ Բեմը տեղաւորված է ակմբանոցի դահլիճում, որը նոյնպէս պատկանում է վերոյիշեալ պարոնին։ Բեմը ունի այն յարմարութիւնները, որ բաւական մեծ խմբով կարելի է խաղալ եւ մեծ պիեսաներ դնել։ Եւ այդ համակրելի գործի հիմնադիրը մի ծերունի, անուսում վաճառական է...

Ման.

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Թիֆլիս, փետրվարի 29-ին

«Մշակի» № 36-ի մէջ՝ պ. Յովհաննէս Մէլիքեանցը հանդէս է գալիս իր գրպարտական մի յօդուածով Խօջիվանքի հանգստարանի կառավարութեան դէմ եւ հասարակական դատաստանի է յանձնում մի չեղած «ոգեղ վարմունք», իբր թէ իր մօր թաղված տեղում թաղվել է նորերումս վախճանված Գ. Չայգեչտեանցը։ Սա հիմնովին սուտ է. նախ՝ որ պ. Յովհաննէս Մէլիքեանցի գեանի հետ հաւասարված մօր գերեզմանը, ինչպէս ինքը առաջուց մշակներին ցոյց է տուել առանց մի որ եւ է նշանի՝ գտնվում է նոր թաղած հանգուցեալ Գ. Չայգեչտեանցի գերեզմանից հեռու, այն է ոտքերի կողմը, այնպէս որ նորը փորելիս՝ հնին չէր կարող վնասել, եւ երկրորդ, որ հանգուցեալ Գ. Չայգեչտեանցը թաղվել է իր նախնիքների գերեզմանների շարքում ճիշդ այն նոր հողի մէջ, որը հինգ տարի առաջ հանգուցեալը իր կենդանութեան ժամանակ իր համար թաղվելու տեղ է պատրաստել, եւ որի համար մի տասը րուբլի ոչ թէ գին, այլ իբրեւ նուէր է տուել հանգստարանի պահպանութեան օգտին։

Բաւական է ասել եւ այս, որ Յովհաննէս Մէլիքեանցը ինքը անձամբ ականատես է եղել հանգուցեալ Գ. Չայգեչտեանցի համար աղիւսով դամբարան պատրաստելուն, ուր որ հին գերեզմանների նշոյլ անգամ չէ երեւացել, ուր մնաց պարոնի յայտնած «թաղվել է... այն տեղում, ուր մայրս է թաղված» եւ «առանց ինձ իմաց անելու» խօսքերը։

Խօջիվանքի վերատեսուչ՝ Գ. քհ. Մատինեան

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Պետերբուրգ, մարտի 5-ին

«Մշակի» 1898 թւականի 223 №-ում, դեկտեմբերի 5-ին, տպված էր պ. Բ. Բաշինջաղեանի նամակը, որի մէջ նա թոյլ տուեց իրան հաստատել, որ իմ գործողութեան մէջ՝ հայոց հանգստարանի կառավարչի պաշտօնում՝ յայտնվել են զեղծումներ։ Այդ զեղծումները նրանումն են կայանում, որ ես իբրեւ թէ իւրացրել եմ եկեղեցական կայքեր։ Սրա հետ մէկ տեղ յօդուածագիրը նոյնպիսի համարձակութեամբ յանդիմանութիւն է ուղղում եկեղեցական խորհրդի անդամներին, որ նրանք անուշադիր են թողել մի քանի ծխականների խընդիրքը՝ քննելու իրանց մասնակցութեամբ այդ զեղծումները. իսկ խորհրդի ամենապատուաւոր անդամներից մէկին ուղղակի յանդիմանում է ինձ ցոյց տուած հովանաւորութեան համար։

Դժբաղդաբար խորհուրդը անվայել դատեց իր արժանապատուութեան համար մամուլի միջոցով պատասխանել չարաչար զրպարտութեանը։ Իսկ ես կարող էի պատասխանել, եւ երեւան կը հանէի խաւար ոյժերը՝ արատաւորված խարդախ գործերով, որոնց բանալու պատիւը հիմնաւորապէս վերագրում են ինձ։ Բայց ամեն մարդ կը հասկանայ, որ հրապարակ հանել այսպիսի գործերը, նշանակում է տան վատ պակասութիւնները աշխարհին յայտնել. իսկ այդ անյարմար էր։

Առ այժմ ես կը շատանամ լոկ այս յայտարարութեամբ։ Բայց ունենալով Թիֆլիսի մէջ շատ ազգականներ եւ ծանօթներ ու չը կամենալով տարակուսանքի մէջ թողնել նրանց՝ որ ինձ մեղադրում են զեղծումների համար, սրա հետ կցում եմ հետեւեալ պատճէնները։ 1) Հանգստարանի հսկիչ խորհրդի անդամ Լ. Մագիրեանի գրութեան պատճէնը՝ ինձ ուղղված, որով յայտնում է ինձ շնորհակալութիւն խորհրդից եւ իր կողմից։ 2) Ս.-Պետերբուրգի հայոց եկեղեցիների ամենապատուաւոր ծխականների յայտարարութեան պատճէնը՝ ուղղված եկեղեցիների խորհրդին, հանդերձ նոյն խորհրդի վճռով։ 3) Նոյն խորհրդի անդամ հանգստարանի վերահսկիչ Լ. Մագիրեանի շնորհակալութեան գիրը՝ ինձ ուղղված։

Կարծում եմ, որ իրաւունք ունեմ պ. Բաշինջաղեանի նամակը զրպարտութիւն անուանել, մատնանիշ լինելով այս գրութիւնների վրա, որոնք բաւականաչափ ապացոյց են եւ հաստատող իմ ասածներիս։

Հայոց Սմօլենսկի հանգստարանի կառավարիչ
Գրիգոր Մեղուինեան

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

Այսօր, մարտի 17-ին, Թիֆլիս կը ժամանի Վեհափառ Կաթողիկոսը։ Ամսիս 15-ին Կաթողիկոսը հասաւ Դիլիջան, ուր գիշերեց, իսկ երէկ, մարտի 16-ին, ուղեւորվեց դէպի Աղստաֆա, ուր Վեհափառին դիմաւորելու գնացել են Թիֆլիսի թեմի առաջնորդը եւ Գանձակի յաջորդը։

—

Թիֆլիսում քութէչ կամ սկարլատինա կոչված կոկորդի հիւանդութիւնը մինչեւ այժմ չէ թուլացել։ Ներկայ մարտի առաջին շաբաթվայ ընթացքում հիւանդացել են քութէչով 17 անձ։ Միւս վարակիչ հիւանդութիւնները տարածված են սահմանափակ կերպով։

—

Թիֆլիսի նահանգական ատեանը, մարտի 14-ին, քննելով Թիֆլիսի քաղաքային վարչութեան անդամներին դատի ենթարկելու հարցը, որոշեց դադարեցնել այդ գործը եւ դատի ենթարկել միայն առեւտրական ոստիկանութեան նախկին գործակալ Կուզանօվին։

—

«Մշակի» այսօրվայ համարում տպագրում ենք Պետերբուրգից, պ. Մեղուինեանից ստացված մի հերքում, որ ունի մի քանի նշանաւոր հանգամանքներ։ Առաջինն այն է, որ պ. Մեղուինեան հերքում է մի նամակ, որ տպված է «Մշակի» մէջ ուղիղ մի տարի երեք ամիս առաջ, այն է, 1898 թւի դեկտեմբերի 5-ին։ Երկրորդ՝ մեզ ուղարկված գօկումենտ-

---

կութիւնների գլխաւորներ եւ մի քանի քաղաքացիներ, որոնք յայտնի են իրանց գործնական փորձառութեամբ եւ տեղական հանգամանքների հետ լաւ ծանօթութեամբ։ Նիստին մասնակցում էին Թիֆլիսից եկած ինժեներ Կ. Բուտկեվիչ, գլխաւոր կօմիտետի քարտուղար Ե. Լուցէնկօ եւ ես։

Նիստի պարապմունքների գլխաւոր առարկաներն էին երկրաշարժից վնասված գիւղացիներին սերմացու եւ տնային կենդանիներ մատակարարելու խնդիրները։ Տեղական մասնաժողովը իր նախորդ նիստերից մէկում որոշել էր անհրաժեշտ ցորենի ⅖ մասը գնել տեղական սերմից, իսկ ⅗-ը բերել տալ Հիւսիսային-Կովկասից։ Նիստում հարց ծագեց թէ որքան նպատակայարմար է հեռու տեղերից սերմ բերելը, որովհետեւ Ախալքալաքի գաւառի ցանքերը գտնվում են 5500—7000 ոտնաչափ բարձրութեան վրա եւ այնտեղ շատ շատ անգամ դաշտերը վնասվում են ամառվայ վերջերում տեղի ունեցող ցուրտ քամիներից եւ ցօղերից։ Երկար վիճաբանութիւնը, որի մէջ մասնակցեցին շատ անձինք, բերին այն եզրակացութեան՝ թէ պէտք է հարցնել գիւղացիների կարծիքը այդ խնդրի մասին։ Իսկ այդ բանը շատ հեշտ էր կատարել, որովհետեւ հետեւեալ օրը Թիֆլիսից եկած հիւրերը, տեղական մասնաժողովի նախագահ գաւառապետ Զիսերմանի, անդամ-քարտուղար Լ. Ղուկասեանցի եւ բժիշկ Ա. Խատիսեանի հետ միասին պէտք է այցելէին երկրաշարժից վնասված գիւղերը։ Հարկաւոր համարվեց իմանալ գիւղացիների կարծիքը։ Նոյն որոշումը կայացաւ եւ կենդանիներ ձեռք բերելու եղանակի կազմակերպութեան վերաբերութեամբ.

Հետեւեալ առաւօտ մենք վաղ ճանապարհ ընկանք դէպի վնասված գիւղերը, մի մասը սահնակով, իսկ միւսները ձի հեծած։ Սահնակի ճանապարհը սկսվում է քաղաքից երկու վերստ հեռաւորութեան վրա. իսկ մինչեւ այդ տեղը պէտք է գնալ կառքով։ Գեղեցիկ, պարզ օր էր. ոչ մի ամպ երկնքում. օդը խաղաղ եւ անշարժ։ Մեր առաջ հորիզոնի վրա նկարված էր Աբուլ, Գօդօրա, Սամսար եւ Ղարաղուզէյ լեռների հրաբխային շղթան, ծածկված ձիւնի սպիտակ վերմակով։ Առաջին գիւղը, որ մենք հանդիպեցինք, Արագօվա գիւղն էր։ Այդտեղ կանգ չառանք։ Դա քիչ վնասված գիւղերիցն է։ Այդտեղ ի միջի այլոց խախտված է տեղական դպրոցի նոր շինութիւնը եւ դադարեցրած են դասարանական պարապմունքները։

Շուտով հասանք Գօմ գիւղը, որտեղ եւ կանգ առանք աւերմունքները տեսնելու եւ մեզ հետաքրքրող հարցերը ուսումնասիրելու նպատակով։ Գօմ կամ Գօման գիւղը սկզբում քիչ էր վնասվել երկրաշարժից. բայց յետագայ ցնցումները այնպէս վնասեցին գիւղին, որ նա այժմ իր աւերակներով պատկանում է վնասված գիւղերի առաջին դասին։ Սկզբում գիւղի 110 տնից քանդված էին միայն չորս տուն, իսկ այժմ բոլորովին քանդված եւ կիսով չափ խախտված տների թիւը 40-ից անցնում է։ Գօմը գաւառի զրկված եւ աղքատ գիւղերիցն է։ Երկրաշարժի հարուածը դրել է գիւղացիներին ծանր դրութեան մէջ։ Քայքայված տների վերանորոգութիւնը նրանցից պահանջելու է մեծ ծախքեր, որոնց ապահովելու համար նրանք ունեն սահմանափակ միջոցներ։

Գօմ գիւղում սերմացուի վերաբերութեամբ յայտնեցին հետեւեալը։ Նրանք ձեռք են բերում լաւ սերմացու հարեւան Վաչիան, Ջակ եւ ուրիչ գիւղերից։ Ալէքսանդրօպօլի գաւառի սերմը համարում են անբաւարար. լսել են, որ Կարսի գաւառի սերմը աջող է եւ տալիս է լաւ հացահատիկ։ Նրանք պատրաստ են փորձի համար վերցնել սերմացուի մօտ մի երրորդ եւ չորրորդ մասը Հիւսիսային Կովկասի հացահատիկից, որովհետեւ մեծ ցանկութիւն ունեն բարեփոխել իրանց սերմերը։

Մենք այցելեցինք մի քանի խարխուլ տներ, որոնց մի մասը վտանգաւոր դրութեան մէջ էր եւ կարող էր թեթեւ ցնցումից քանդվել։ Այնուհետեւ նմուշի համար մանրամասն տնտղեցինք երկու տուն, որոնցից մէկը շինված էր տեղական հին եղանակով, իսկ երկրորդը մի քայլ առաջ էր գնացել եւ մօտ էր քաղաքի տների ձեւերին։ Առաջին տան մէջ մենք առանձին ուշադրութիւն դարձրինք տան պատերի եւ գերանների ամրացնելու ձեւերի վրա։ Գիւղական տներում գերանները չեն պառկեցրած պատերի վրա, ինչպէս այդ սովորութիւն է մեր քաղաքի տներում, այլ նրանք յենված են սիւների վրա։ Այդպիսով տանիքը կամ կտուրը ամբողջապէս իր բոլոր համակարգութեամբ հաստատված է մի շարք սիւների վրա։ Բաւական է, որ գերանները այդ սիւներից սահեն, սպրդեն, որ տանիքը խախտվի։ Տանիքը ծածկված է հողի հաստ շերտով, որ ունի կէս, երեք քառորդ, մէկ եւ նոյն իսկ մէկ ու կէս արշին հաստութիւն եւ որը սարսափելի ծանրութիւն է պատճառում առաստաղին։ Տանիքը հաստ են շինում այն նպատակով, որ նա կարողանայ դիմանալ անձրեւներին եւ ջուր չանցկացնի իր միջով։ Ձմեռվայ ժամանակ այդ տանիքների ծանրութիւնը աւելանում է եւ ձիւնից, որ Ախալքալաքի գաւառում ծածկում է երկիրը հաստ շերտով։ Կատարելագործված շինութիւններից այցելեցինք Մ. Մանսուրաջեանի տունը, որ նոյնպէս մասամբ վնասվել էր երկրաշարժից։

Գիւղացիները գանգատաւոր են նաեւ իրանց հողի որակութիւնից։ Նա պահանջում է պարարտ, բայց նրանք կարող են աղբել գիւղի միայն մերձակայ դաշտերը, որոնք յայտնի են աղբին կամ նափուզար անունով։ Պարարտացրած հողի վրա մի երեք տարի ցանում են գարի, իսկ յետոյ ցորեն նոյնքան տարի, որից յետոյ երբեմն հողը հանգստանում է, իսկ շատ դէպքերում ամենեւին հանգստութիւն չէ տեսնում։ Գիւղացիները խնդրում էին նրանց ապահովել սերմացուի կողմից եւ տալ վրաններ, որպէս զի աւերված տների բնակիչները կարողանան գարնանը եւ ամառը մինչեւ նրանց տների պատրաստվելը ունենալ իրանց համար պատսպարան։ Գիւղացիները նոյնպէս ցանկանում են, որ նրանց տների ձեւը փոխվի եւ գիւղի մէջ բացվեն կանոնաւոր փողոցներ։ Անհրաժեշտ հարց ու փորձերից յետոյ շարունակեցինք մեր ճանապարհը։

(Կը շարունակուի)

ների վաւերացրած պատճէնները հետեւեալն են ցոյց տալիս. պ. Մելքումեանն, եթէ մտա- ւոր լինէր հիւանդ նամակը իր ժամանակին, կարող կը լինէր ներկայացնել միայն առաջին գումարը, որ գրած է 1897 թւի դեկտեմ- բերի 31-ին եւ որի մէջ պ. Լ. Մազիրով, այն պարտքը, որին պ. Բաշինջաղեան յանձնելու էր, կը համարում պ. Մելքումեանին [illegible] համար, շնորհակալութիւն է յայտնում նրան պ. Մելքումեանին. իսկ միւս երկու գոյումները գրված են ներկայ 1900 թւա- կանի փետրվարի 12—15-ին, այսինքն պ. Բա- շինջաղեանի յօդուածի լոյս տեսնելուց մի տա- րի երկու ամիս յետոյ։ Պ. Մելքումեանն ասում է, թէ ինքը ժամանակին չէ ներկել, որովհե- տեւ չէր կամենում «ամօթ փաստ պակասութիւն- ները աշխարհին ցոյց տալ» եւ շատ արտառոց է այս նոյնամտութիւնը։ Բայց եթէ իսկապէս այն գումարները մի կողմ թողնելու լինենք, արդեօք այնքան երկար չէր լինի ասել, որ պ. Մելքու- մեանն այժմ է հնարաւոր համարել պատասխա- նել, քանի որ այժմ է ձեռք բերել գոյումներ, թէեւ դրանք չեն կարող 1898 թւականի մասին խօսել եւ վկայել Բաշինջաղեան դէպքի, մինչ ասելով նա այս գրութիւնը իբրեւ գար- ծամակի՝ ներքում...

Թիֆլիսում ազգայ լեռնային ինժեներները, ինչպէս հաղորդում է «Кавказъ» լրագիրը, մտա- դրութիւն ունին հրատարակել քաղաքումս «Вѣстникъ горнаго дѣла и орошенія на Кавказѣ» (Լեռնային գործի եւ ջրաբաշխութեան Կովկասում)։ Լեռնային ինժեներների միջնորդութեան համաձայն եւ իշխան Կառավարչապետի թոյլտւութեամբ «Հանդես- ը» պէտք է հրատարակուի ամիսը երկու անգամ, իբրեւ յաւելւած «Кавказъ» լրագրի եւ բաղկացած կը լինի 1—2 տպագրական թերթից։

—

Անցեալ տարի ժողովրդական լուսաւորու- թեան մինիստրութեան մէջ կազմված էր մի յանձնաժողով, որի նպատակն էր քննութեան ենթարկել միջնակարգ դպրոցների աշակերտու- թեան հարցաքննութիւնների վերաբերեալ կա- նոնները։ Այդ յանձնաժողովը այժմ վերջացրել է իր աշխատութիւնը։ Նրա մշակած նոր կանոն- ների էական կէտերը հետեւեալներն են։ Դա- սարանից դասարան փոխադրելու հարցաքննու- թիւնները, ինչպէս գրաւոր, նոյնպէս էլ բե- րանացի, բոլորովին վերացվում են։ Աշակերտ- ները կը փոխադրվին տարւայ թւանշաններով եւ ոչ միայն այն դէպքում, երբ երկու- [illegible] 4 թւանշան են ստա- ցել, ինչպէս թոյլ է տրվում եւ այժմեան կանոններով, այլ նոյն իսկ այն ժամանակ, երբ 3 լինեն ստացած։ Երկու առարկայից տարե- կան անբաւական թւանշան ունեցող աշակերտ- ները ենթարկվում են քննութեան միայն այդ առարկաներից, իսկ երեք կամ չորս առարկա- յից տարեկան անբաւական թւանշան ստացող- ները թողնվում են նոյն դասարանումը։ Վեր- ջնական հարցաքննութիւնները վերացվում են բոլորովին։

—

Մօտ օրերումս պետական խորհրդում քննվե- լու է բնակարանների հարկը (квартирный налогъ) հաստատելու եւ Սիբիրի վրա տարածելու հարցը։

—

ԹԱԼԻՆ գիւղից (Էջմիածնի գաւառ) մեզ գը- րում են. «Անհամբերութեամբ ենք սպասում առաջիկայ հունձին, որը, նշաններին նայելով, շատ առատ է լինելու։ Թող Աստւած, որ այդ- պէս լինի, քանի որ ներկայ տարին, շատ պա- կասաւոր էր»։

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԱՄԱԿ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻՑ

Սալմաստ, փետրվարի 24-ին

Փետրվարի 22—23-ի գիշերը, 12 ժամ 25 րոպէին զգացվեց երկրաշարժի երկու սաստիկ հարուած եւ երկրի տատանումն, 3 րոպէ տե- ւողութեամբ։ Ցանկարծ մի սաստիկ ցնցումից եւ ահռելի տատանումից սարսափահար վեր թռչելով, վազեցի բակը, բարձրացայ տա- նիքը. փողոցում եւ տանիքների վրա լսում եմ սարսափահար գիւղացիների ձայներ—«Աստ- ւած ազատի, էտէնց ժաշք չէր ըլի». հեռւում շներն են ոռնում եւ կատուները մլաւում...

Երկրաշարժի նոյն հարուածները զգացվել են Սալմաստի համարեա բոլոր գիւղերում։ Ծերունիները երկրաշարժի այդ սաստկութեամբ հարուած չեն յիշում։ Ժողովուրդը ահ ու դո- ղով սպասում է նրա կրկնվելուն, մինչ աչքի առաջ ունենալով Ախալքալաքի սոսկալի աղէ- տը։ Այսօր, երեկոյեան ժամը 6-ին, երկիրը զգալի կերպով երերվեց 10 վայրկեան։

Փետրվարի 17-ին, Վարդանանց տօնի առիթով, Սալմաստի բոլոր եկեղեցիներում հոգեհանգիստ կատարվեց։ Հին քաղաքի, Մահլամի, Հաֆթը- վանի եւ Ղալասարի դպրոցներումն էլ կատար- վեցին չքեղ դպրոցական—գրականական հան- դէսներ։ Ղալասարում, բացի դպրոցական հան- դէսից, ուսուցիչ պ. Ս. Թ-ի նախաձեռնու- թեամբ, սիրողների մի խումբ («Արծրունի» գրադարանի անդամներ եւ դպրոցի աշակերտ- ներ) տուեց նաեւ մի ներկայացում. խաղացին՝ «Մաղօյի կտակը», «Օսկան Պետրովիչը դժոխ- քում» (տեղական բարբառով) եւ «Կրթ-Կրթ»։ Նոյն խաղը կրկնվեց եւ կանանց համար։ Այդ ներկայացումից զուտ արդիւնք մնաց 20 թու- ման յօգուտ «Արծրունի» գրադարանի եւ դպրոցի աղքատ սաների։ Սիրողների այդ խումբը սրա- նով երկրորդ ներկայացումն է տալիս Ղալա- սարում եւ մտադիր է շարունակել, խրախուսւ- ված լինելով ժողովրդի բուռն համակրանքից եւ ցոյց տուած աջակցութիւնից։ Առանձին շնորհակալութեան արժանի է ուսուցիչ Ս. Թ., որը մի շարք նորութիւններ է մտցրել Ղալա- սարի երկսեռ դպրոցի մէջ։ Նա վայելում է ամբողջ Սալմաստի մէջ սրտագին համակրանք։

Սալմաստի մէջ ներկայացում, դպրոցական հանդէս, ժողովրդական դասախօսութիւն... նո- րութիւններ են եւ ապա ուրեմն ուսումնասէր սալմաստեցուն (իր չափով) հետաքրքրութիւն պատճառող։ Մխիթարական է տեսնել նրան հետաքրքիր աչքերով եւ լարված ուշադրու- թեամբ լսելիս այդ հանդէսները եւ ներկայա- ցումները.—երիտասարդները ոգեւորված ցան- կութիւն են յայտնում առաջադիմելու, նոր բաներ ուսանելու. անգրագէտները խնդրում են կիրակնօրեայ դպրոց. կանայք, հարսներ եւ աղջիկներ պահանջում են վարժուհի, որ ի- րանց գրել կարդալ եւ ձեռագործութիւն սո- վորեցնէ (ամբողջ Սալմաստում մի հատ վար- ժուհի կայ). շատ մարդիկ ցանկութիւն են յայտնում սովորելու գիւղատնտեսութեան վե- րաբերեալ նոր կատարելագործված ձեւեր։ Փո- քրը ի չատէ այգեգործութիւնից տեղեկութիւն ունենալու համար տասնեակ մարդիկ խնդրում են ինձ սովորեցնել սերմեր ցանելու, ջրելու ժամանակը, խնամելու, տնկելու, պատուաստե- լու, զանազան կատարելագործված մրգեր չո- րացնելու, լաւ գինի պատրաստելու եղանակը։ Այդ փաստերը պարզ գրաւական են, որ սալ- մաստեցին պատրաստի պարարտ հող է, ուր վստահ կարելի է ցանել ամեն մի բարի եւ օգ- տաւէտ սերմ՝ ապագայում առատ պտուղ հըն- ձելու յուսով։

Ա. Մելիք-Բաբախանեանց

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

—Համաձայն այն տեղեկութիւնների, որ «Daily News» ստացել է Կապշտադից, գենե- րալ Բուլլէր շուտով կը սկսէ նորից առաջ դը- նալ դէպի Տրանսվաալ։ Այդ տեղեկութիւնը կողմնակի կերպով հաստատվում է «Central News»-ի ստացած հեռագրով Դուրբանից, որի մէջ ասված է, թէ այնտեղ 600 մշակներ են վարձված դաշտային հիւանդանոցների համար։ Արտասահմանեան լրագրներում այն կարծիքն է յայտնվում, թէ Ռօբէրտսի կազմած ծրագրով, անգլիական զօրքը կը շարժվի դէպի Պրետո- րիա երեք զօրագնդի բաժանված։ Արեւմտեան կողմից առաջ կը գնայ Մէտուէնի դիվիզիան, Արեւելքից Բուլլէրի բանակը, իսկ կենտրոնում կը գտնվի զօրքի գլխաւոր մասը։ Հաղորդակ- ցութեան գծերը կը յանձնվեն անկանոն զօրքի պաշտպանութեանը։ Ենթադրում են, թէ երբ Ռօբէրտսին միանան Կլեմենտս, Բրաբանտ եւ Գատէկր գեներալները, նրա զօրքի թիւը 60,000-ի կը հասնի, 200 թնդանօթներով։ Ինչ վերաբերում է Բուլլէրի բանակին, ենթադ- րում են, թէ երբ նրա զօրքի բոլոր մասերը պատերազմական դրութեան մէջ դրվեն, այն ժամանակ նրա թիւը կը հասնի 40,000-ի 120 թնդանօթներով։

—Կ. Պօլսից հեռագրում են «Times»-ին, թէ երբ սուլթանը համաձայնութիւն տուեց Ռուս- սաստանի բոլոր պահանջներին փոքր-ասիա- կան երկաթուղային գծերի վերաբերմամբ։ Ժամ առ ժամ սպասում են իրադէի հրատարակմանը։

—Չը նայելով «Norddeutsche Allgemeine Zeitung»-ի հերքումներին, Բերլինի «Kleine Journal» լրագիրը պնդում է, թէ ամերիկական եւ գերմանական դիպլոմատիան աշխատում է է գտնել մի հիմունք, որով կարելի լինէր հաշ- տեցնել Անգլիային բօէրների հետ եւ թէ Անգ- լիան հակառակ չէ այդ փորձերին։ Լրագիրը հաւատացնում է, թէ այդ տեղեկութիւնը ստա- ցել է արտաքին գործերի մինիստրութեան մի բարձրաստիճան ծառայողից։

—Լօնդոնի ազատամիտների կլուբում հա- մայնքների ժողովի անդամ Գրէյ արտասանեց մի հետաքրքրական ճառ անգլիական ազատա- միտ կուսակցութեան ներկայ դրութեան մա- սին։ Ճառախօսի ասելով, ազատամիտների դը- րութիւնը այն աստիճան ցաւալի է, որ մինչեւ անգամ ինքը Բալֆուրը պարլամենտում ցաւ- յայտնեց, որ ընդդիմադիր կուսակցութիւնը այժմ այդքան վատ է կազմակերպված։ «Ժա- մանակ է վերակազմել, ասաց Գրէյ, ընդդի- մադիր կուսակցութիւնը, որպէս զի նա կարո- ղանայ կատարել իր դերը։ Դրա համար ազա- տամիտ կուսակցութիւնը պէտք է դառնայ իմ- պերիալիստական, եթէ չէ կամենում զրկվել բոլորովին երկրի վրա ունեցած ազդեցութիւ- նից։»

—Կրետական կառավարութիւնը պաշտօնապէս հաղորդում է, որ Կանէայի ցուցահանդէսը կը բացվի ապրիլի 18-ին (մայիսի 1-ին)։ Ցուցահան- դէսը անձամբ կը բանայ արքայորդի Գէորգին։ Կրետական կառավարութեան հրաւէրին ար- ձագանք տուին Եւրոպայի բոլոր պետութիւն- ները։ Ցուցահանդէսին մասնակցում են բազ- մաթիւ եւրոպական առաջնակարգ ֆիրմաներ։ Ցուցահանդէսը զետեղված է Կանէայի չքեղ պարտէզում, պարլամենտի չքեղ շինութեան մէջ եւ բազմաթիւ նորաշէն պաւիլիօններում։

„ՄՇԱԿԻ“ ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՌՈՒՍԱՑ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԻՑ

—

15 մարտի

ԼՕՆԴՕՆ։ Մարտի 13-ին Մեֆկինգից հե- ռագրում են «Morning Post»-ին, թէ անգլիա- կան դիրքերի ռմբակոծումը թշնամուց շա- րունակվում է։ Բօէրները մեծ ջանք են գործ դնում հանգստացնելու տեղացիներին։ Ամեն ինչ բարեյաջող դրութեան մէջ է։

«Daily Telegraph»-ին հաղորդում են Լէդի- Սմիթից, թէ 2,000 բօէրներ նորից պահպա- նում են Դրակօնի լեռների 9 անցքերը։ Դրանք Օրանժեան բօէրներ են։ Լուրերին նայելով բօէրները տարել են ծանր թնդանօթները Բուգ- գերսբերգից եւ մտադիր չեն այլ եւս պահել այդ դիրքը։

«Daily Chronicle»-ին հաղորդում են Կիմ- բերլէյից, մարտի 26-ից, թէ 400 բօէրներից բաղկացած մի զօրաբաժին գրաւեց Կիմբեր- լէյի եւ Պաարդեբերգի մէջտեղում գտնվող ճանապարհը։

«Daily News»-ին հեռագրում են Կապշտադ- տից մարտի 26-ից. «Ֆելդմարշալ Ռօբերտս պատրաստվում է գալ այստեղ կնոջ հետ տե- սակցելու համար։ Ենթադրում են, թէ մի ամ- սից յետոյ միայն հնարաւոր կը լինի շարունա- կել զօրքերի առաջխաղացութիւնը։ Գեներալ Կլեմենց 4 զօրասիւներով գնում է Բլում- ֆօնտէն։

«Daily Mail»-ին հաղորդում են Ֆօրսմիտից. «Էգերսֆօնտէն եւ Ֆօրսմիտ գրաւված են գե- ներալ Կլեմենցից առանց որ եւ է ընդդիմու- թեան հանդիպելու»։

ԼՕՐԵՆՑՕ-ՄԱՐԿԵԶԷ։ Մարտի 15-ին։ Գե- ներալ Ժուբէր վախճանվեց։

ՊՐԵՏՕՐԻԱ։ Հեռագիրը Նատալի դիրքերից հաղորդում է, թէ ածխահանքերի կործանումը շարունակվում է, որովհետեւ նրանք կարող են օգուտ բերել անգլիացիներին։ Բոլոր հորե- րը Դենդիի հանքերում օդն են թռցրած, իսկ մեքենաները ոչնչացրված են։ Մնացած հանքերի կործանման պատրաստութիւնները վերջացած են արդէն։

ՎԱՆՎԻԿՕԲԼԷՑ։ (Կապի գաղթականութեան հիւսիսային մասում)։ Գեներալ Պերսօն երէկ վերադարձաւ առաջապահ զօրքերի մօտից, ո- րոնք կռւում են ապստամբների դէմ եւ այսօր հրամայեց գլխաւոր զօրաբաժնին ճանապարհ ընկնել դէպի պատերազմի դաշտը։ Շարժման արգելք են լինում անձրեւները, որոնց պատ- ճառով ճանապարհները անանցանելի են դար- ձել։ Այն տեղեկութիւնների համաձայն, որոնք ստացված են այստեղ Ուպինգտօնից, ապս- տամբների պարագլուխ Ստէենկամպի զօրա- բաժինը բաղկացած է 800 հոգուց, որոնց մե- ծամասնութիւնը զինւորված է Մարտինիի հրացաններով։ Նրանք բաւականաչափ ռազ- մամթերք ունեն։ Ճանապարհները, առաջվայ նման, դժուարանցանելի են։ Ենթադրում են, թէ գետերից անցնելը մեծ դժուարութիւն պիտի պատճառէ զօրքերին։

ԼՕՐԵՆՑՕ-ՄԱՐԿԵԶԷ։ «Iohannesburger Diggers News» հաղորդում է. «Զինուորական վար- չութիւնը տեղեկութիւններ է ստացել մարտի 23-ին, թէ Գրօբլեր եւ Օլիվիէ գեներալները, որոնք քիչ ժամանակ առաջ Նօրվալսպօնտից եւ Ստրօմբերգից եկել են Տարանչուի շրջակա- ները, արդէն այնքան առաջ են գնացել դէպի հիւսիս, որ արդէն ոչ մի երկիւղ չը կայ, թէ նրանք կարող են կտրվել մնացեալ զօրքից։ Սպասում են, թէ այն զօրքերը, որոնք հեռա- ցան Օրանժեան հանրապետութեան հարաւային մասից, շուտով կը գան Վինբուրգ։ Մօտ օրե- րումս Գրօբլեր եւ Օլիվիէ կը միանան Դեվետի հետ, ուստի եւ հնարաւորութիւն կունենան բաւականաչափ զօրեղ ընդդիմութիւն ցոյց տալ Ռօբերտսին։

ՄԱՍՍԵՐՕ։ Գնդապետ Պլլչերի հրամանա- տարութեամբ անգլիական զօրաբաժնի յետ նա- հանջելուց յետոյ, բօէրների մի բազմամարդ զօրախումբ, որ գտնվում է, ինչպէս ենթադ- րում են, Օլիվիէի հրամանատարութեան տակ, մտաւ Լէդի-Բրանդ եւ ամուր դիրք գրաւեց Պլանտբէրգի եւ Մօդդերսպօրտի չուրջը։ Են- թադրում են, թէ բօէրների նահանջի ճանա- պարհը դէպի Կրօնշտադտ կտրված է եւ թէ պէտք է տեղի ունենայ կռիւ։

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ։ Մարտի 15-ին Նոցա Մեծու- թիւնները այցելեցին Մեծ Իշխանուհի Եկատե- րինա Միխայլօվնայի կանանց ազգասիրական ընկերութեան ուսումնարանը։

ԲՐԻՒՍԷԼ։ Սենատում, արտաքին գործերի մինիստրութեան բիւջետը քննելիս, Ռեգեն յայտնում է, թէ Հաագայի խաղաղութեան կօն- ֆերենցիան աջողութիւն չունեցաւ, որովհետեւ նրանից յետոյ եւ այն էլ շատ քիչ անցած, տեղի ունեցաւ պատերազմ ոսկու պատճա- ռով, որին բազմաթիւ մարդիկ զոհ գնացին։ Ի նկատի առնելով որ Բելգիայի գոյութիւնը կախված է դաշնագրութիւնների անկեղծու- թիւնից, շատ կարեւոր է, որ Թոյլերի իրա- ւունքները յարգվեն եւ ոյժը բարձր չը լինի քան իրաւունքը։ Արտաքին գործերի մինիստ- րը պատասխանում է, թէ միջազգային իրա- ւունքի տեսակէտից, Հաագայի կօնֆերենցիա- յի ակտերը գոյութիւն կունենան միայն բոլոր վաւերացումների փոխանակութիւնից յետոյ։ Այդ հանգամանքը նշանաւոր քայլ է միջազգա- յին վէճերը խաղաղ միջոցներով վճռելու ճա- նապարհին։ Մօնտէֆեօրէ բողոքում է այն յարձակումների դէմ, որոնց ենթարկվում է Անգլիան բելգիական մամուլի կողմից։ Մի- նիստրը միանում է Մօնտէֆիօրէին եւ ցաւ է յայտնում այն առիթով, որ մամուլը մոռա- նում է այն՝ ինչ-որ արել է Անգլիան Բելգիայի համար, որը պէտք է անչափ շնորհապարտ լի- նի Անգլիային։ Յետոյ, երբ սենատոր Պիկար համակրանք յայտնեց Հարաւային Աֆրիկայի հանրապետութիւններին, մինիստրը նկատեց, թէ ոչ կառավարութիւնը, եւ ոչ պարլամենտը չը պէտք է յայտնեն իրանց կարծիքը ուրիշ- ների վէճերի մասին։

16 մարտի

ԲԵՐԼԻՆ։ Կայսերական սէյմի բիւջետային յանձնաժողով։ Բիւլօվ պնդում է, որ նաւա- տորմին վերաբերեալ նախագիծը պաշտպանո- ղական բնաւորութիւն ունի։ Գերմանական քաղաքականութիւնը, ասեց նա,—չունի յար- ձակողական դիտաւորութիւններ։ Մինիստրը ապա մատնացոյց արեց այն բանի վրա, որ փոփոխութիւններ են կատարվել վերջին տաս- նամեակի ընթացքում, որ զօրեղացել է ամե- րիկական նաւատորմը եւ թէ Անգլիան մի- ջամտելու քաղաքականութիւնից անցել է իմ- պերիալիզմին։ Պաշտօնական յարաբերութիւն- ները ընդհանրապէս շատ լաւ են, բայց ժողո- վրդական կրքերը կամաց-կամաց ազդեցիկ ֆակտոր դարձան, այդ պատճառով էլ նիւթա- կան միջոցների զօրեղացնելը խաղաղութեան ապահովութեան համար անպայման անխուսա- փելի դարձաւ։ Նախագծի դէմ խօսեցին սօ- ցիալիստները եւ ազատ մտածող ժողովրդա- կան կուսակցութիւնը։ Կենտրոնի ընթացքից երեւում է, որ պատերազմական նաւատորմը, երեւի, թոյլ կը տրվի։

ՍԻՄՕՆՍՏԱՈՒՆ։ Անցեալ գիշեր հիւանդա- նոցում վախճանվեց էլի մէկ բօէր։ Կիրակի օրվանից դա մահվան եօթերորդ դէպքն է։ Այստեղի հիւանդանոցում պառկած են տիֆով հիւանդ 30 գերիներ, Մաասէրում—50. փո- խադրող նաւերի վրա նոյնպէս շատ հիւանդ- ներ կան։ Ասում են, որ փոխադրող նաւերը ճանապարհ կընկնեն ս. Հեղինէի կղզին այս շա- բաթվայ վերջը։

ԼՕՐԵՆՑՕ-ՄԱՐԿԵԶԷ։ Ժուբէր վախճանվեց երէկ, երեկոյեան $11^1/_2$ ժամին, ստամոքսի հի- ւանդութիւնից։ Պրետօրիան խորին սգի մէջ ընկղմվեց այդ անկեղծ հայրենասէրի, քաջ գե- ներալի եւ ազնիւ մարդու մահվան առիթով։

ԼՕՆԴՕՆ։ Այստեղի երեկոյեան լրագրներից մէկի մասնաւոր տեղեկութիւնների համեմատ, Մէֆկինգում մարտի 7-ին ամեն բան բարեյա- ջող էր։

ԿՐՕՆՇՏԱԴՏ։ Գեներալ Դէլարէյ ինֆլուէն- ցայով հիւանդացաւ։ Տրանսվաալեան զօրքերի

հրամանատարութիւնը յանձնված է գնդերավարին Սմուտսին: Զորապետի հրամանատար կրտսերագոյն նշանակված է, որ յետ վերցրել Լէյդիսմիտ. անգլիացիները միայն մէկ ժամ գնդագան ապրանք Լանգրոքսի եւ ֆէյլփրինսի գիծի են վերցված: Անգլիացիները կորուստ ունեցան մէկ վիրաւորված, իսկ երկու գերի ընկան. նրանք փախան Մասերուս: Բրաենֆոնդի մօտ սեղի ունեցաւ փոքր կռիւ, որի ժամանակ սպանվեցին բրիտանական չորս ուղտեներ եւ վիրաւորվեցին վեց հոգի:

ԼՕՆԴՕՆ. Զինւորական հրապարակագիրների ժողովում նախագահող լորդ Ուոլսլէյ գովասանական ճառ արտասանեց կապովելին, որը մասցրեց զինւորական ամբողջ սխեման, որի չնորհիւ անհնարին կը լինէր պատերազմ շարունակել: Ուոլսլէյ չհասավ էր միլիցիայի նշանակութիւնը, որը միայն հնարաւորութիւն տուեց կազմակերպել երկրորդ հարաւային Աֆրիկայում պատերազմող զորքը: Միլիցիան պատերազմի սկզբից տուեց կանոնաւոր զորքերին 900 օֆիցեր եւ 30 բազմաւոր միլիցիա, որոնք, ինչպէս յայտնի է, ներկայումս գրուած են տասն կամերան են Աֆրիկայի հարաւում: Հետորին չատ լաւ յայտնի է, որ արտասահմանում կարծում են, թէ Անգլիան մերկացված է զորքերից, այն ինչ զորանոցները երբէք այնպէս լի չէին եղել, ինչպէս ներկայումս: Զէնքի կարող է կանչվել էլի 50 բազմաւորն միլիցիա զորք, բայց զորքերի մի այդպիսի թիւ համար տեղ չը կայ: Այդ զորքերը կը կանչվեն, հէնց որ եղանակը հնարաւորութիւն կը տայ նրանց զննելու:

ԿՕՏՏԻՆՀԱՄ. Ազգային պատասխան զաշնակցութեան ժողովում գլխաւոր հետորն էր սըր Էդուարդ Գրէյ: Նա այն կարծիքը յայտնեց թէ Կրիւգէրի խաղաղութեան առաջարկութիւնները երանց թէ ազամ եւ թէ տասով պիտակ չէին, որոնց կատարելութիւնը կապաղտնար արժանիք տալ: Համանգների ժողովը կը յարունակէ պայտապանել համաձայնութիւնը: Հետորը չէ հաւատում, թէ հնարաւոր կը լինի արժանել համախնդիրների ժողովը մինչեւ որ հարաւ-աֆրիկական համբողջականութիւնները կը նուաճվեն կամ չը յաղթվեն:

ԼՕՆԴՕՆ. «Րէյտերի գործակալութեան» Կրոնշտադի բջիջներ հաղորդում է մարտի 26-ից. «Ես իմացայ, որ Օլիվէէ միացաւ Գրոբլէրի եւ Լէմֆոյի զորքերի հետ եւ թէ բրիտանական զորքերը հեռանում են Լէռվէրսկէլեֆ Տարմենթէլ ուղղութեամբ»:

ՊԱՐԻԶ. Նախկին դեսպան կոմս Բենեդէտտի վախճանվեց:

Խմբագիր ԱԼԷՔՍԱՆԴՐ ՔԱԼԱՆԹԱՐ

Հրատարակիչներ ՔԵԳՈՒՀԻ ՏԻԳՐԱՆԵԱՆ
ԻՍԱՀԱԿ ՄԷԼԻՔ-ԱՂԱՄԱԼԵԱՆ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԱՆԴՐԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ

№ 1 գնացք.		№ 3 գնացք.	
Բաթումից գալիս է գալիս	գիշ. 4 ժ. 15 ր.	գիշ. 12 ժ. 20 ր.	
Թիֆլիս է հասնում	առ. 8 » 40 »	եր. 6 » 28 »	
Թիֆլիսից գնում է գալիս	» 9 » 10 »	եր. 7 » 32 »	
Բաքու է հասնում	եր. 8 » 32 »	առ. 8 » 12 »	
№ 2 գնացք.		№ 4 գնացք.	
Բաքուից գնում է գալիս	առ. 9 ժ. 15 ր.	եր. 9 ժ. 05 ր.	
Թիֆլիս է հասնում	եր. 8 » 53 »	առ. 9 » 45 »	
Թիֆլիսից գնում է գալիս	» 9 » 25 »	» 11 » 32 »	
Բաթում է հասնում	գիշ. 1 » 04 »	» 6 » 15 »	

Դ Ի Լ Ի Ժ Ա Ն Ս Ն Ե Ր

Հնից հողու համար:

Թիֆլիսից գնում է գալիս Դ ժ. առ. | 9 ժամ առ.
Դիլիջան է | Պիտակով
Վլադիկավկազ հասնում է 7 ժ. 20 ր. եր. | 9 ժ. 20 ր. եր.
Վլադիկավկազ համար (չէն գիշերում)
Թիֆլիսից գնում է գալիս 1 ժ. 2 ժամ եր. | 7 ժամ երեկ.
Վլադիկավկազ հասնում է 3 » 25 ր. եր. | 9 ժ. 50 ր. եր.

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ

Բ. ՆԵՒՀԱՄԲՐԳԵԱՆԻ

(Կուկիա, Վորոնցովի արձանի հանդէպ)

ամեն օր, բացի կիրակի օրերից:

ԲԺԻՇԿՆԵՐ

Բ. Ա. Նուշասարդեան—11—12 ժ. վիրաբուժական, վեներական (սիֆիլիս) և մաշկային հիւանդ.
Վ. Մ. Զիլովեան—9—10 ժ. աչքի, ներքին և նեարդային հ.
Զ. Ի. Բաբասեանց—11—12 ժ. կանանց և երեխաների հիւանդ.
Ա. Ն. Շայնկովսկի—12—1 ժ. ականջի, կոկորդի և քթի հ.
Ի. Գ. Նաւրոցեանց—1—1½ ժ. ներքին և երեխայոց հ.

ԵՐԵԿՈՅԵԱՆ

Ա. Ն. Շայնկովսկի—6—7 ժ. ներքային (էլեկտրաբուժութիւն), վեներական և մաշկի հ.
Բ. Ա. Նուշասարդեան—7½—8 ժ.
Վ. Մ. Մանվէլեանց—վիրական և խոշորացուցային հետազօտութիւն.
Վճար 50 կ. չքաւորները ձրի: Համաձայնողների (կոնսիլիում) և օպերացիաների համար առանձին. Բ. Ա. Նավասարդեանց—տանը ծառայութեան և բժշկական մարմնախոսական պաշտօն, ժամը 11—1 մ. [illegible]
104—150 Բժիշկապետ Նաւասարդեան

ԹԻՖԼԻՍԻ ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ

ԲԺ. ՄԻԽԱՅԻԼ ԳԵՂԵՎԱՆՕՎԻ

Հիւանդներին ընդունում է ամեն օր, բացի կիրակի օրերից:

Ամբուլատորներ

Վ. Ի. ՊԵՏՐՕՎ—ատամների հիւանդ. 8—10 ժ.
Ի. Գ. ՄԱՂԱԼՕՎ—ներքին հիւանդ. 9—10 ժ.
Ն. Տ. ՄՈՒԼԻՆ—ականջի, կոկորդի և քթի հ. ամեն օր 10½—12 ժ.
Ի. Գ. ՖԱՈՒՐԻԵՆ—ներքին և երեխաների հ. ամենայն օր ժ. 11—12, բացի չորեքշ. օրերից:
Ա. Ն. ՇԱՏԻԼՕՎ—աչքի հ.—12—1 ժ.
Լ. Լ. ՄԱՐԻԵՎԻՉ—վիրաբուժական հ. 12—1 ժ. և երեկոյեան ժամ 3—4 ժ.
Ի. Գ. ԲԵԿԿԱՐԵՒԻՉ—վեներական, մաշկի և միզարան. հ. 1½—2 ժ.
Մ. Ն. ԳԵՂԵՎԱՆՕՎ—նեարդային և երեխայոց (էլեկտրաբուժութիւն), 1—2 ժ.

Երեկոյեան

Գ. Ա. ԳԵՂԵՎԱՆՕՎ—ներքին և կրծքային հ. (էլեկտրաբուժութիւն) 5—6 ժ.
Ի. Ն. ՓԻՐՈՒԶԵԱՆ—կանանց և մանկաբարձական, 5—6 ժ.
Հիւանդանոցում գտնվում են մշտական մահճակալներ և բժշկական ամեն կարևոր պիտոյքներ հիւանդանոցի հիւանդների համար:
Վճար խորհրդի համար—50 կ. Մասնաւոր սենյակների հիւանդանոց Թիֆլիս, Վորոնցովի արձանի հանդէպ, Վերոնցովի փողոց, տ. Սեպուխեան, № 11
Հիւանդանոցի վերատեսուչ
0—37 Միխայիլ Գեղեվանով

ԹԻՖԼԻՍԻ ԿՐՈՒԺՕԿ

կիրակի, մարտի 19-ին

Վ. Վ. ԼՈՒՆԿԵՎԻՉ

կը կարդայ

յարադր հասարակական դասախօսութիւն

ԿԵՆԴԱՆԻՆԵՐԻ ՀԱՍԱՐԱԿԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԸ

Դասախօսութեան ժամանակ ցոյց կը տրվեն պատկերներ մոգական լապտերով:

Սկիզբը ցերեկվայ ժամի 12-ին:

Տոմսակները Գ. Մեսանիկովի մագազինում, Գոլովինեան փողոց, Ի. Թիֆլիսեան դասախօսութեան ապարատների խանութում, Թ. Վրոլովկոյի պատմութեան եւ ժամեր դասախօսութեան օրը կրուժոկի դրամարկղում: 1—2

Հ Ր Ա Ւ Ե Ր

Ամսիս 19-ին, առաջիկայ կիրակի օրը, ս. պատարագից յետոյ, Թիֆլիսի Մուղնու ս. Գէորգ եկեղեցու բարեպաշտ ծխականները ե ր ը ո ր դ ա ն գ ա մ հրաւիրվում են չինել եկեղեցին և - ր է գ պատուիրակներ (մէկ պատուիրակը արդէն ընտրված է) ընտրելու Թիֆլիսի Մարիամեան-Յովնանեան օրիորդական ուսումնարանի համար հոգաբարձուներ ընտրելու համար:

Գործակալ ս. մ. եկ. հայոց Թիֆլիսի՝
Զաքարիա քահանայ Զարդեղեանց
1—2

ԹԻՖԼԻՍԻ ՔԱՂԱՔԱՅԻՆ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆԸ

սրանով յայտնում է, թէ նրա դիւանատան մէջ ներկայ 1900 թւի ապրիլի 20-ին, ժամը 12-ին, նշանակված է աճուրդ կապալով տալու Մնացականեան կամուրջի արդիւնքը, որ առնվում է կառքերի եւ սայլերի երթեւեկութիւնից եւ նոյնպէս խոշոր ու մանր անասուններ անցկացնելու համար: Աճուրդին մասնակցել ցանկացողները կարող են տեսնել պայմանաթուղթը վարչութեան 4-րորդ բաժանմունքում, բոլոր մի օրերը, սկսած ժամը 9-ից մինչեւ 2-ը: 3—3

ԹԻՖԼԻՍԻ ՀԱՅՈՒՀԵԱՑ ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ վարչութիւնը պատիւ ունի յայտնելու, որ ամսոյս 12-ին նշանակված տարեկան ընդհանուր ժողովը չը կայացաւ, ուստի վարչութիւնը խնդրում է անդամներին չնորհ բերել ժողովի կիրակի մարտի 19-ին, առաւօտեան ժամը 12-ին, Գանօվսկայա, № 25: 4—4

ՏԵՂԵԿԱՏՈՒ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ

„Մ Ի Ջ Ն Ո Ր Դ“

(Посредникъ)

Դ. Ի. ԵԱԿԻՄՕՎԻՉԻ

Պուշկինեան պասաժ, Թամամշեվի քարվանսարայի հանդէպ:

Կատարում է զանազան յանձնարարութիւններ անշարժ կայքեր ծախելու եւ գրաւ դնելու: Պահանջվում է առաջին եւ երկրորդ գրաւականով փող: Մանրամասնութիւնների համար խնդրեմ դիմել գրասենեակը: № 3. 0—17

Պ. ՆՇԱՆ ՍԻՄՕՆԵԱՆ

Նախկին ուսուցիչ ֆրանսերէն լեզուի ու գրականութեան Կ. Պոլսի Կենտրոնական վարժարանի բարձրագոյն դասընթացքի ու ծանօթ ֆրանսիական մամուլի մէջ իր հրատարակութիւններով, հաստատված է այժմ Թիֆլիս, ուր պիտի պարապի ՖՐԱՆՍԵՐԷՆԻ ԱՌԱՆՁԻՆ ԴԱՍԵՐՈՎ, մասնաւորապէս ԸՆՏԱՆԵԱՑ մէջ:

Դիմել երկուշաբթի, չորեքշաբթի եւ ուրբաթ օրերը, ժամը 2—3, Սիօնի փողոց, Մայսուրաձէի եւ Խօջափարուխովի քարվանսարայ, № 16. (ե. հ. չ.) 10—10

Պետերբուրգի բժշկական վարչութեան թոյլտուութեամբ: Մեծ արկղիկը 5 րուբլի, փոքրը—3 ր. և 1 ր. 50 կ.:

ՆՈՐ ՄԻՋՈՑ

մազերը բուսցնելու և ամրացնելու համար, ոչնչացնում է թեփը: Դուրս է եկել նաև բոլորովին նոր միջոց

ՁՈՒԻ ԿԱԹԸ

երեսին քնքշութիւն և սպիտակութիւն տալու համար, ոչնչացնում է արևի պատճառած սեւութիւնը, մուները, տալիս է կաշուին քնքշութիւն և սպիտակութիւն: Այդ գները չափաւոր են. մեծ սրուակը, արկղիկի մէջ, 2 րուբլի, փոքրը—1 ր. 50 կ. Ծախվում են բոլոր պարֆիւմերական և դեղավաճառական խանութներում: Գլխաւոր պահեստը գտնվում է Պետերբուրգում, Պուշկինսկայա փողոց տ. № 15, բնակարան № 12. պահեստի բաժանմունքները գտնվում են. Թիֆլիսում կովկասեան դեղատան ապրանքների վաճառման ընկերութեան խանութում՝ Երևանեան հրապարակ և նրա բաժանմունքում, Միքայէլեան փողոց և Բաքւում. նաև Միքայէլեան կամուրջի վրա, Գապովի և Արիստակովի դեղատներում: Օտարաքաղաքացիների պատուէրները կատարվում են անմիջապէս՝ պօստով: 48—100

ՄԱՆԿԱԲԱՐՁՈՒՀԻ-ՄԱՍՍԱԺԻՍՏԿԱ

ՕՐԻՈՐԴ ՆՈՒՆԷ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ ԳՕԼՕՇԵԱՆ

Հասցէն՝ Красногорская ул. № 14. 14—21

ПИТАТЕЛЬНЫЙ НАПИТОКЪ

ԿԱԿԱՕ

Թասը նստում է միայն 4 կոպ.

Բուժական պատրաստութիւն

Մաքուր եւ անխառնբար փոշի

Առաջարկվում է առողջապահներից և երեխաների համար:

Чистый Какао Блоокеръ

Միակ պահեստ դեղագործական ապրանքների վաճառման Կովկասեան ընկերութեան մէջ: 32—50

ТРЕБУЙТЕ ВЕЗДѢ

ШОКОЛАДЪ СІУ

ФАБР. С. СІУ и К°. МОСКВА.

46—52 М. 35,967 (:)

ԱՆՉԱՓԱՀԱՍ ՑԱՆՑԱՒՈՐՆԵՐԻ ՈՒՂՂԻՉ ԳԱՂՈՒԹՆԵՐԻ ԵՒ ԱՊԱՍՏԱՆՆԵՐԻ ԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆԸ, համաձայն ընկերութեան կանոնադրութեան 16-րդ յօդուածի, խոնարհաբար խնդրում է պ.պ. անդամներին չնորհ բերել սովորական ը ն դ հ ա ն ո ւ ր ժ ո ղ ո վ ի, որ լինելու Թիֆլիսի դատաստանական պալատում, կիրակի, մարտի 26-ին, ցերեկվայ 1 ժամին:

Ժողովի պարապմունքներն են. 1) Վարչութեան գործունէութեան հաշիւը 1899 թւին: 2) Ընկերութեան դրամական հաշիւը 1899 թւին: 3) Ուղղիչ գաղութի հաշիւը 1899 թւին: 4) 1900 թւի ելևմտից նախահաշիւը 5) Վերստուգող յանձնաժողովի զեկուցումը 1899 թւի հաշւի եւ 1900 թւի նախահաշւի մասին: 6) Վրաստանի էկզարխ Ֆլաւիանին ընկերութեան պատուաւոր անդամ ընտրելը: 7) Ընկերութեան իսկական անդամ Գ. Եա. Դիկովին մշտական անդամ ընտրելու հարցը: 8) Տեղեկութիւն ընկերութեան անդամ Ա. Ի. Մանթաշեանի նուիրատուութեան մասին: 9) Գաղութի վերատեսուչ Կ. Կ. Զկօնիայի պաշտօնից հեռանալու հարցը:

Ծ ա ն օ թ ո ւ թ ի ւ ն. Ընդհանուր ժողովը կայացած է համարվում այն ժամանակ, երբ նրան մասնակցում են ոչ պակաս քան 20 անդամ (ընկերութեան կանոնադրութեան 17-րորդ յօդուած): 2—2

ԹԻՖԼԻՍԻ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑԻ

հոգաբարձական խորհուրդը առաջարկում է ցանկացողներին ԾԱԽԵԼ մի հողաբաժին, որի տարածութիւնը լինի 1,000—2,500 քառակուսի սաժէն եւ աւելի՝ Առեւտրական դպրոցի չինութեան համար: Գրաւոր յայտարարութիւններ պէտք է տալ մինչեւ ներկայ 1900 թ. ապրիլի 1-ը եւ նրա մէջ նշանակել հողաբաժնի գինը: Ցայտարարութիւններն ուղղել հոգաբարձական խորհրդին: Սերգիեվսկայա փողոց, տ. № 1. 10—12

ԼԷՕ

ՄԵԼԻՔԻ ԱՂՋԻԿԸ

պատմական վէպ, 753 երես.

(Մնացել են սակաւաթիւ օրինակներ)

ԳԻՆԸ 1 ՌՈՒԲԼԻ 30 ԿՈՊԷԿ

Դիմել Թիֆլիս, «Մշակի» խմբագրութեան: 9—11

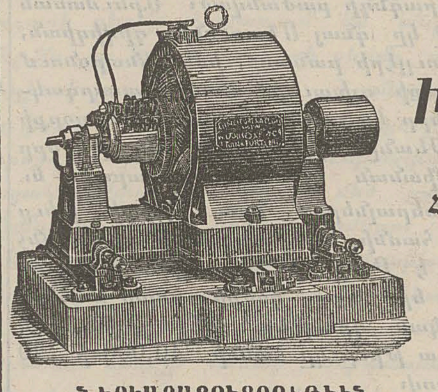

ՁԻՆԱՐԱՐԱԿԱՆ-ՏԵԽՆԻԿԱԿԱՆ ԲԻՒՐՕ

Ինժեներ Ն. Բ. Պասսէկի

Тифлисъ, Михайловская ул. № 116.

Հասցէն հեռագիրների համար. Тифлисъ—Пассеку.

ՏԵԼԵՖՕՆ № 642.

ՆԵՐԿԱՑԱՑՈՒՑՉՈՒԹԻՒՆ

Ռուսաց և արտասահմանեան ֆիրմաների:

ԲԻՒՐՕՆ ՑԱՆՉՆ Է ԱՌՆՈՒՄ

կառուցանել

Ամեն տեսակ չինութիւններ, գործարաններ և գործատներ

ԳԱԶԱ-ՇՈԳԻԻ-ՋՐԱՆՑՔՆԵՐ

Ամեն տեսակ էլէկտրօտէխնիկական կառուցումներ և սարքեր, այսինքն հեռագիրների, տէլէֆօնների, լուսաւորութեան, տրամվայների և այլ հաղորդելը հեռաւորութեան վրա:

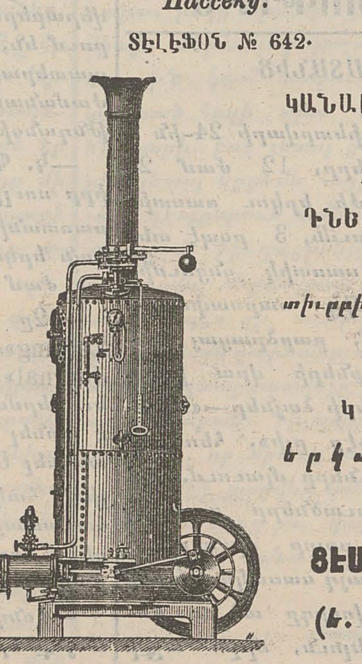

ԿԱՆԱԼԻԶԱՑԻԱ, ՎԵՆՏԻԼԵԱՑԻԱ և ՏԱՔԱՑՈՒՄԸ

ԴՆԵԼ, ԺՈՂՈՎԵԼ և ՍԱՐՔԵԼ ամեն տեսակ տուրբիններ, խողովակներ, մեքենաներ և ջրհաններ:

ԿԱՌՈՒՑԱՆԵԼ երկաթէ կամուրջներ և տնակներ:

ՑԵՄԵՆՏԻ ՎԱՃԱՌՈՒՄՆ

(ե. հ. չ.) 76—100

Дозволено цензурою, Тифлисъ, 16 Марта 1900 г. Типографія Грузинск. Т.—ва, Большая-Ванкская ул., № 27.